2. Орлов, Г.А. Древо музыки / Г.А. Орлов. – Вашингтон; СПб. , 1992. – С. 63. – (Susanne, K. Langer. Feeling and Form. Charles Scribner's Sons. – New York, 1953).
3. Тавлай, Г.В. Белорусское купалье: Обряд, песня // Г.В. Тавлай. – Минск, 1986.
4. Кассирер, Эрнст. Философия символических форм / Эрнст Кассирер // Мифологическое мышление. – М., СПб., 2001. – Т. 2. – 280 с.
5. Эуба, А. Новые выразительные средства музыкальной драмы йоруба / А. Эуба // Музыка народов Азии и Африки. – М., 1980. – Вып. 3.
6. Елатов, В.И. Ритмические основы белорусской народной песни / В.И. Елатов. – Минск, 1966.
7. Гиппиус, Е.В. Мелодический склад, мыслимый вне гармонии и тактовой ритмики, и мелодический склад, гармонически опосредованный / Е.В. Гиппиус Материалы и статьи к 100-летию со дня рождения Е.В. Гиппиуса. – М., 2003.
8. Индейцы Гран Чако, собиратели и охотники, кочевники и полукочевники, проживающие в субтропических лесах с богатой флорой и фауной в нынешних государственных границах Аргентины. Парагвая, Боливии, а также небольшого региона в Бразилии, относятся к восточным Тоба и южным Мокови языковой семьи Guaycuru. Этноним Чако происходит от слова Quechua, означающего «охотничья земля», характеризует свойственный им тип хозяйствования. Космология Чако базируется на представлениях о властном бытии под опекой «отцов» и «матерей» различных видов животных. Подобного рода бытие - центральный мотив различных мифов о происхождении и обновлении мира, руководство, дарующее успех в охоте столь же надежно, как это делают шаманские практики и обряды излечения от болезней. Раз в году – в период созревания бобовых и начала сбора дикого меда (оба продукта используются для приготовления ритуального алкогольного напитка - с его помощью затем происходит легитимизация лидера племени) отмечается общинный праздник-встреча, на котором присутствуют все составляющие родовые группы (из нашего переводе с англ.: Silvia Citro, Adriana Cerletti «Aboriginal Dances were always in Rings»: Music and Dance as a Sign of Identity in the Argentine Chaco // Yearbook for Traditional Music. The Australian National University. Canberra. 2009. Vol.41. P.138-141, 145, 151, 158, 160. В статье учтены все предшествующие публикации по данной теме).
9. Крейнович, Е.А. Нивхгу: Загадочные обитатели Сахалина и Амура / Е.А. Крейнович. – М., 1973. – Цит. по кн.: Мамчева Н.А. Обрядовые музыкальные инструменты аборигенов Сахалина. – Южно-Сахалинск, 2003.
10. Котляревский, И. И. Музыкально-теоретические системы европейского искусствознания / И.И. Котляревский. – Киев, 1983.
11. Холопова, В.Н. Музыкальный ритм / В.Н. Холопова. – М., 1980.
12. Судакова, О. Традиционное хоровое пение в профессиональных коллективах Абхазии / О. Судаков // Народная музыка СССР и современность. – Л., 1982.
13. Музыкальная культура Сибири : учебник для учеб. завед. сред. спец. проф. (муз.) образования. – Новосибирск, 2006. – (Аудиоприложение. Диск 1. – № 38).
14. Шейкин, Ю.И. Музыкальная культура народов Северной Азии / Ю.И. Шейкин. – Якутск, 1996. – 360 с.
15. Дугаров, Д.С. Исторические корни белого шаманства / Д.С. Дугаров // На материале обрядового фольклора бурят. – М., 1991. – 360 с.
16. Дугаров, Д.С. Круговой танец в Европе и Азии. К проблеме культуро- и этногенеза в некоторых странах Евразии // Традиционный фольклор в полиэтнических странах Евразии / Д.С. Дугаров. – Улан-Удэ, 1998. – С.143.
17. Модели вселенной у индейцев Калифорнии // Открытие Америки продолжается. – СПб., 1994. – С. 5–30.
18. Лисовой, В.И. Современная музыка: Этнические музыкальные традиции и творчество композиторов Центральной Америки : учеб.-метод. пособие для студ. муз. ф-тов спец. фак. искусств / В.И. Лисовой. – М., 2008. – 360 с.
19. Urbanavičienė, D. Lietuviu apeiginė etnochoreografija / D. Urbanavičienė. – Vilnius, 2000. – 240 p.
20. Račiunaitė-Vičinienė, D. Sutartinių atlikimo tradicijos / D. Račiunaitė-Vičinienė. – Vilnius, 2000. – 294 p.
21. Стародубцева, С.В. Русская хороводная традиция камско-вятского междуречья / С.В. Стародубцева. – Ижевск, 2001. – 360 с.
22. Песенная традиция бассейна реки Псёл: Белгородско-Курское пограничье. – Белгород, 2004. – 422 с.

Ірына Грамовіч

ЗАСВАЕННЕ НАРОДНАЙ МАНЕРЫ СПЕВАЎ, ЯК АСНОВА ЭТНАКУЛЬТУРНАГА ВЫХАВАННЯ Ў КАНТЭКСЦЕ ПАДРЫХТОЎКІ КІРАЎНІКОЎ ФАЛЬКЛОРНЫХ КАЛЕКТЫВАЎ

Засваенне народнай манеры спеваў у кантэксце падрыхтоўкі кіраўнікоў фальклорных калектываў з'яўляецца асновай этнакультурнага выхавання. Этнакультурнае выхаванне ўключае фарміраванне этнапеўчай культуры асобы будучага спецыяліста, заснаванай на этнапеўчых паводзінах. Этнапеўчыя паводзіны ў сваю чаргу разглядаюцца як інтэлектуальная дзейнасць, якая праяўляецца ў этнамузычным мысленні, гукаўзнаўленні, сфарміраваным у працэсе вакальнага навучання і выхавання. Этнапеўчыя паводзіны фарміруюцца, дзякуючы засваенню тэхналогіі народных спеваў, са сваімі трывалымі стэрэатыпнымі кампанентамі, характарам ўспрыняцця народнай музыкі спеваў і эмацыянальных праяўленнях.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Этнакультурнае выхаванне адбываецца ў працэсе засваення цэлага шэрага вучэбных дысцыплин, у першую чаргу вакальных, у працэсе творчай дзейнасці, пры індывідуальнай і калектыўнай форме навучання. Важным фактарам з'яўляецца таксама асобасна-арыентаваны падыход, які дапамагае развіццю творчай асобы, улічваючы індывідуальныя здольнасці.

Да значнасці этнакультурнага выхавання звярталіся такія навукоўцы, як Жылкін І.І., Каргін А.С., Кабанаў А.С., Ушынскі К.Дз., Б.Бартак, Земцоўскі І.І., Бур'як М.К. і інш. У практычнай рабоце з фальклорнымі калектывамі этнакультурнае выхаванне будучых кіраўнікоў праслежваецца ў рабоце хармайстраў Зяневіча У.К., Пладуновай Т.А., Калацэя В.В., Шчадрыной Э.С., Навіцкай А.М. Яны выкарыстоўваюць ідэі народнай педагогікі, прынцыпы якой пабудаваны на вопыце народа, яго мудрасці, сувязі з жыццём, прастаце і натуральнасці.

Этнакультурнае выхаванне немагчыма без ведання сутнасці фальклорных традыцый, яе спецыфікі і асаблівасцей. На працягу многіх гадоў фальклярыстамі ўзнімаюцца пытанні, звязаныя з праблемамі пераважнасці аўтэнтычнага і стылізаванага выканання народнай песні. Спрэчкі маюць пад сабой пэўную заклапочанасць, так як павінны вырашыць праблему накірункаў засваення і захавання выканальніцкай манеры і школы народных спеваў. Дык якой манеры неабходна вучыць? Адназначнага адказу на данае пытанне няма.

Звернемся да выказванняў А.С Каргіна. «Сегодня фольклор в основе своей потерял ритуальное, практическое значение (в прямом смысле этого слова). Он воспринимается и оценивается как явление культуры и искусства со всеми вытекающими отсюда результатами его бытования» [4, с. 12]. «Вместе с тем традиционность фольклора нельзя понимать как совокупность черт однажды заданных и неизменяющихся» [4, с. 14]. Навуковец даваў сапраўдную праўдзівую ацэнку традыцыйных уяўленняў аб фальклоры, новым з'явам у пераасэнсаванні фальклора і аб праяўленнях фальклярызму ў культурным асяроддзі.

Цяжкі і супярэчлівы шлях узраджэння народна-песенных традыцый належыць моладзі, якая не з'яўляецца носьбітам традыцый. Яна пераасэнсоўвае і шукае новыя формы трансфармацыі фальклорнага песеннага мастацтва, утварае розныя нефармальныя аб'яднанні, фальклорныя гурты, клубы і г.д. Вельмі важна, каб гэтыя узнікаючыя новыя формы існавання песеннага фальклора маглі ў поўнай меры пераняць і раскрыць сапраўдную сутнасць народных песенных традыцый, перадаць манеру выканання, стылёвыя асаблівасці, мову, лакальную адметнасць.

На самой справе пеўчая народная культура ёсць складаная, развіваўчая гістарычная з'ява, спосаб стварэння мастацкіх каштоўнасцей на падставе творчай дзейнасці народа, працэс фарміравання асобы, раскрыцця яе творчых здольнасцей. Народна-песенная культура складвалася стагоддзямі і была звязана з гістарычнымі працэсамі нашай краіны. Яна, як феномен праяўлялася ў выканальніцкай дзейнасці носьбітаў лакальных традыцый, у іх таленце, ведах, уменнях. Народная выканальніцкая манера, дзякуючы вуснай перадачы, перадаваліся з пакалення ў пакаленне, захоўваючыся ў традыцыях, звычаях, песнях, музыцы, танцах.

Па свайму зместу народна-песенныя традыцыі распалагаюць вялікімі магчымасцямі для актыўнага ўздзеяння на падрыхтоўку будучага спецыяліста. Бесперапыннасць навучання асноўваецца на больш поўным патэнцыяле вывучэння каляндарна-абрадавага і пазаабрадавага цыкла песень, народных традыцый, вакальнай педагогікі.

Мы вельмі дакладна павінны прадстаўляць асаблівасці фальклорных спеваў і спеваў стылізаванага фальклору.Фальклорныя спевы вызначаюцца як традыцыйныя «пеўчыя паводзіны» носьбітаў лакальных традыцый. Навукоўцы, якія вывучаюць гэтае накіраванне ўключаюць у гэты тып паводзін розныя віды дзейнасці, не толькі пеўчую. Тут прадугледжваецца нераздзельнасць слова і яго кантэкста, шматгалосая і стылёвая традыцыя [1, с. 57].

Для засваення стылізаванай манеры спеваў неабходна веданне нот, спецыфікі пеўчай культуры і наяўнасць спецыяльных педагагічных умоў і тэхналогій навучання. У гэтай сітуацыі неабходна захаванне і пабудова інтанацыйных, эмацыянальных, рытмічных, моўных выканальніцкіх кампанентаў.

Фальклорныя ці аўтэнтычныя спевы маюць шэраг прыродна-тэрытарыяльных, гістарычных і сацыяльных прызнакаў. Рэгіянальныя адрозненні праяўляюцца ў жанравай разнастайнасці народных песень, моўна – дыялектных асаблівасцях, стылістычных, ладавых, рытмічных, шматгалосых акалічнасцях, у манеры стварэння вобраза, эмацыянальнай падачы зместу песні і г.д.

Этнакультурнае выхаванне кіраўнікоў фальклорных калектываў мае некалькі напрамкаў: вывучэнне спецыяльных дысцыплін; пастаноўка канцэртных праграм, якія адлюстроўваюць народныя абрады і звычаі; напісанне дыпломных і навукова-даследчых работ па вывучэнню народнапесенных традыцый; стварэнне навукова-даследчай лабараторыі па вывучэнні песеннага фальклору; удзел творчых калектываў у фестывалях і конкурсах народнай творчасці.

Засваенне народнай манеры спеваў немагчыма без ведання і ўжывання тэхналогій этнакультурнага выхавання. Тэхналогіі этнакультурнага выхавання распрацоўваюцца на кафедры народна-песеннай творчасці. Шукаюцца новыя формы і ўдасканальваюцца метады навучання. На падставе вывучэння асаблівасцей рэгіянальных традыцый створаны навукова-вучэбныя лабараторыі гп базн творчых калектыва і вакальных ансамблей. Студэнты пад кіраўніцтвам выкладчыкаў працуюць над дыпломнымі праектамі, тэмы якіх закранаюць найбольш важныя праблемы вывучэння і захавання фальклорных песенных традыцый.

На штогадовай канферэнцыі студэнты кафедры паказваюць самастойныя творчыя работы, якія адлюстроўваць пеўчую культуру розных рэгіёнаў Беларусі. Студэнты факультэта завочнага навучання рыхтуюць рэканструкцыі народных абрадаў календарна-абрадавага і сямейна-бытавога цыклаў.

Яшчэ адным накірункам работы ў вобласці этнакультурнага выхавання з'явілася правядзенне сумеснага адкрытага агляда-конкурса народнага песеннага мастацтва ў межах Саюзных Дзяржаў Рэспублікі Беларусь і Расіі «Как на речке было на Фонтанке». Ён праходзіў у Санкт Пецярбургскім універсітэце культуры і

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

мастацтваў на працягу ўжо трох гадоў (2013, 2014, 2015) і дазволіў яскрава прадэманстраваць зацікаўленасць да захавання песеннага мастацтва дзвух краін. Удзельнікі конкурса прадэманстравалі высокае выканальніцкае майстэрства, разнастайны рэпертуар, рэгіянальныя асаблівасці і каларытную шматграннасць беларускай і рускай песеннай народнай выканальніцкай манеры.

На сучасным этапе на кафедры народна-песеннай творчасці забяспечваецца спецыяльная падрыхтоўка студэнтаў, якая накіравана на паглыбленае вывучэнне беларускай пароднай песеннай творчасці, рэгіянальных песенных стыляў, авалоданне народнай манерай спеваў, тэхналогіямі выканальніцкага майстэрства, гуртавога выканальніцтва, расшыфроўцы і аранжыроўцы народнай песні. Непарыўная сувязь вучэбнага працэсу з вывучэннем фальклора, збору вучэбнага рэпертуару, падрыхтоўка да дзяржаўных экзаменаў дазваляе канстатытаваць факт мэтанакіраванасці і комплекснага падыходу ў этнакультурным выхаванні. Немалаважным з'яўляецца належнасць вялікай зацікаўленасці ў авалоданні прафесіяй, ужыванні нестандартных падыходаў у навучанні, з улікам сучаснага стану народна-песеннага мастацтва.

Спіс літараутры:

1. Жилкин, В.В. Проблемы бытования этнокультурных традиций в современной городской среде : сб. науч тр. / В.В. Жилкин. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 1997. – Вып.1. – С. 56 – 64.
2. Земцовский, И.И., О современном фольклоризме / І.І. Земцовский // Традиционный фольклор в современной художественной жизни: Фольклор и фольклоризм : сб. науч. тр. / И.И. Земцовский ; Ленингр. гос. ин-т театра музыки и кинематографии. – Л., 1984. – С. 38 – 45.
3. Кабанов, А.С. К проблеме сохранения фольклорной традиции в современных условиях / А.С. Кабанов // Художественная самодеятельность: вопросы развития и руководства : сб.тр. / А.С. Кабанов : НИИ культуры М-ва культуры РСФСР. – М., 1980. – Вып.88. – С. 80 – 106.
4. Каргин, А.С. Народное художественное творчество: Структура,формы, свойства / А.С. Каргин. – М. : Музыка, 1990. – 141 с.
5. Каспяровіч, Г.І. Беларусы: Сучасныя этнакультурныя працэсы / Г.І. Каспяровіч. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 607 с.

Лариса Гаврина

ТРАДИЦИОННЫЙ ПЕСЕННЫЙ ФОЛЬКЛОР В НАРОДНОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ

Белорусскую народную песенную систему характеризуют историческая объемность, яркость региональных проявлений, стилевая многослойность, а главное – многоплановость развёртывания народной песенности. Самый масштабный и значительный из них – фольклор *традиционный.* Область эта исторически многопланова и жанрово многолика. В ней тесно переплетаются, взаимодополняя и обогащая друг друга, явления, запечатлевшие многовековой музыкальный опыт народа. Здесь остро ощутим пульс музыкально-фольклорного процесса, со всей наглядностью проступает специфика исторического развития песенного творчества, в котором, наряду со стилевыми сдвигами, прорывами и постепенным закреплением нового, неизменно устойчива и прочна нить глубинной преемственности.

Внутренне подвижный масив белорусской народной песни, функционирующий в условиях современности, обладает чёткими признаками целостности. При этом в нём ясно различимы три ведущих музыкально-стилевых слоя, соприкосающихся, но разных по историческому формированию. Первый – раннетрадиционная народная музыкальная классика, она опирается на наиболее древний стиль народного музыкального творчества Беларуси и восходит в своих истоках к ритуальным и трудовым будням предков белорусов: дреговичей, радимичей, днепровско-двинских кривичей и полочан, образовавших на исходе VII–VIII стст. свои державы – Полоцкое, Туровское, Смоленское княжества. Второй стилевой слой – позднетрадиционная народная музыкальная классика. Её ведущие жанры, музыкальный язык и вся система образности связаны с творческими завоеваниями песенного фольклора. Он формировался на завершающем этапе белорусской народности, в период укрепления белорусской государственности в рамках Великого княжества Литовского, бурных социальных движений XVI – XVII стст., просветительского и реформаторского подъемов, роста освободительной борьбы, и народного самосознания. Стержень третьего музыкально-стилевого слоя, это белорусское народное музыкальное творчество XIX – XX стст. Рождённое на новом повороте истории народа, оно отразило новые формы интонационности, жанровые инновации, и другие влияния, активизировавшие в сложных социально-политических условиях развития народного музыкального опыта Беларуси этого времени. Многообразие стилевых проявлений народной музыкальной традиции, параллельность музыкального и одновременность развертывания в условиях современности разных в стилевом отношении пластов народного музыкального творчества, представленного во всем своем историко-хронологическом диапазоне и охватывающего более чем тысячелетний путь развития белорусского народного музыкального опыта, выступает важным фактором своеобразия белорусской народной музыкальной культуры. Характеризует её как тип, отличный от других народных музыкальных культур, в том числе славянских. Вместе с тем специфика музыкально-фольклорного процесса Беларуси данным фактором не исчерпывается.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ